

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра філософії та суспільних наук (№ 701)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проектної групи/

Голова НМК 3

Філіп
(підпис)

Л.О. Філіпковська
(ініціали та прізвище)

« 31 » серпня 2020 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ОБОВ'ЯЗКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ФІЛОСОФІЯ

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 08 «Право»
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 081 «Право»
(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: «Право»
(найменування спеціалізації)

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Харків 2020 рік

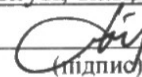
Робоча програма «Філософія»
(назва дисципліни)

Робоча програма «Філософія»
(назва дисципліни)

для студентів за спеціальностями 081 «Право» « 30 » 08 2020 р., 19 с.

Розробник: Васильєва Л.А., доц. каф. філософії та суспільних наук, канд. філос. наук, доцент

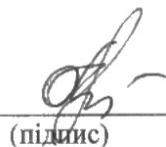
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри філ. та суспільних наук
(назва кафедри)

Протокол №1 від « 31 » серпня 2020 р.

Завідувач кафедри доктор філос. н., проф.
(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

О.П. Проценко
(ініціали та прізвище)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни «Філософія» передбачає, насамперед, розвиток здобувача-правника в особистісному, професійному та соціальному плані, а її результатом є не просто набуття спеціальних знань, умінь та навичок, а формування ключових професійних компетенцій, адекватних сучасним соціокультурним умовам.

Навчальний процес підготовки здобувачів-правників здійснюється з урахуванням дидактичних можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій навчання (система Mentor) та орієнтується на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до самоосвіти, постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності, швидкої адаптації до змін у сучасному соціальному просторі.

Основна увага при підготовці фахівців правників зосереджена на засвоєнні історії філософії, адже історико-філософські дослідження виконують базову функцію у становленні правника-професіонала, кваліфікованого спеціаліста у багатьох галузях гуманітарного знання. Вивчення проблем людського буття, особливостей світогляду людини, проблем пізнання світу, закономірностей розвитку природи та суспільства слугує не лише професійному становленню здобувача вищої освіти, а і його духовному зростанню, формуванню всебічно розвиненої та високоосвіченої особистості.

Відповідно до вказаної мети **завдання** даної дисципліни представляє собою послідовне освоєння філософських категорій, принципів, концепцій, які б забезпечили компетентну орієнтацію здобувача вищої освіти в сучасних соціально-правових, політичних, культурних процесах.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні досягти таких **компетентностей**:

- розуміння сутності філософії та її роль в історії культури, специфіки взаємин філософії з іншими формами духовного життя людства (релігією, наукою, правом (ПК-1);
- знання основних етапів розвитку світової філософської думки та сутності поглядів видатних філософів античності, європейського середньовіччя, Нового часу, сучасної західної філософії, вітчизняної філософської традиції і східних релігійно-філософських вчень (ПК-2);
- володіння проблематикою основних філософських дисциплін (ПК-3);
- розуміння історичності людського буття, багатоманітності культур і цивілізацій (ПК-4);
- знання основних етапів розвитку науки та критеріїв науковості, розуміння ролі науки в розвитку цивілізації, сутності та значущості наукової раціональності (ПК-5);
- розуміння основних закономірностей розвитку природи і суспільства та місця людини у світі (ПК-6);
- усвідомлення ролі та значення культури в історії людства (ПК-7);

- усвідомлення значущості загальнолюдських цінностей та етичних норм (ПК-8);
- знання основних категорій, понять та концепції правової антропології та аксіології, особливості їх виявлення в житті суспільства і юридичній практиці (ПК-9).

Програмні результати навчання:

1. Розуміти сенс філософії, її місце в системі культури.
2. Знати філософську термінологію та основні етапи, напрямки в історії світової та вітчизняної філософії.
3. Аналізувати та коментувати літературу з філософської, соціокультурної та філософсько-правової проблематики.
4. Мати обізнаність щодо основних напрямів, тенденцій, проблематики сучасної філософії.
5. Розуміти сучасну наукову картину світу, її основні проблеми та суперечності.
6. Мати обізнаність у головних філософських методах і підходах, розуміти етико-практичну значущість філософського знання.
7. Мати навички написання філософських текстів.
8. Мати навички реферування, систематизованого огляду та порівняльного аналізу філософської літератури.
9. Вміти аналізувати міркування та робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки.
10. Вміти викладати власні міркування послідовно, логічно, систематично та аргументовано.
11. Критично оцінювати власну позицію та знання, порівнювати і перевіряти отримані результати.
12. Уникати симуляцій, плагіату та інших виявів академічної недобросовісності у сфері професійної діяльності або навчання.
13. Мати навички ведення інтелектуальних дискусій на засадах діалогу, відкритості й толерантності.
14. Вміти застосовувати загальногуманітарні та філософські знання в сфері юриспруденції.
15. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати

Міждисциплінарний зв'язок:

Філософія права, логіка, соціологія, політологія, етика та естетика, релігієзнавство, психологія, культурологія.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Історія світової філософії (VI ст. до н.е.-XVIII ст.)

Тема 1. Філософія як специфічний тип знання. Філософія і наука.

Визначення філософії. Філософія як мудрість та спосіб буття. Філософія та філософствування. Філософія, наука, релігія, ідеологія. Первинне розуміння філософії. Особливості історичного виникнення філософії. Джерела та призначення філософії. Особливості філософського підходу до світу. Функції філософії: світоглядна, пізнавальна, методологічна, соціально-практична. Методи філософії. Специфіка філософського пізнання дійсності. Світогляд та його структура.

Тема 2. Стародавні філософські системи Сходу та Заходу.

Східна парадигма. Зародження філософської думки. Східний та західний тип культури і філософствування. Прагматичність філософського знання – давньоіндійська філософія. «Ведична» та епічна література про людину, її походження та існування. Релігійно-філософські вчення: індуїзм, джайнізм, буддизм. Закони Ману. Давньокитайська філософія. Філософія даосизму про проблему співвідношення особистісного, суспільного та космічного. Моїзм, легізм, етико-політичні. Основи конфуціанства.

Західна антична парадигма. Філософія античності. Етапи її розвитку та загальні особливості. Періодизація філософії Давньої Греції. Натурфілософські школи Давньої Греції та їх космоцентрична спрямованість. Досократики. Піфагор та піфагорійці. Елліністична філософія: стоїцизм, еkleктизм, неоплатонізм, епікуреїзм, скептицизм. Класичний період розвитку філософії. Сократ, Платон, Аристотель. Римська антична філософія.

Тема 3. Становлення філософської думки Середньовіччя.

Особливості і періодизація філософії Середньовіччя. Релігійний характер філософської думки Середньовіччя. Теоцентризм. Вчення про людину. Віра і знання. Філософія Аврелія Августина. Основні напрямки розвитку християнської філософії: апологетика, патристика, схоластика, містика. Філософія Фоми Аквінського. Теорія двоїстої істини. Феномен інквізиції. Гуманізм і проблеми індивідуальності. Просвітництво. Реформація. Філософія Відродження (Ф. Петрарка, М. Кузанський, Дж. Піко делла Мірадола, М. Копернік, Дж. Бруно, Г. Галілей, М. Лютер, Н. Макіавеллі, Т. Мор, Т. Компанелла).

Тема 4. Історичні типи філософії від Нового часу до Постмодерну.

Етап філософських систем Нового часу. Філософія епохи просвітництва. Філософське обґрунтування нової картини світу: Ф. Бекон, Р. Декарт, Т. Гоббс, Б. Спіноза, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо. Проблеми буття, людини і суспільства в філософії Просвітництва. Класична німецька філософія. Кант як засновник німецької класичної філософії. Філософія абсолютної ідеї та діалектика Гегеля. Програма радикального оновлення філософії: позитивізм, філософія життя, марксизм. Відкриття несвідомих поривів життя: А. Шопенгаур, Ф. Ніцше, З. Фройд. Криза цінностей західної цивілізації ХХ століття і розвиток філософії. Філософія модерну і постмодерну. Особливості інформаційного суспільства (Д. Белл, А. Тофлер, Дж. Атталі). Технократизм.

Тема 5. Вітчизняна філософія у контексті світової філософської думки.

Дохристиянські витоки української філософії. Філософська думка часів Київської Русі. Найдавніші філософи на тернах давньої України та зміст їхніх вчень. Основні твори «книжників» Київської Русі та їх світоглядно-філософський зміст. Уявлення про світ, людину, пізнання світу, роль наук у житті людей у творах мислителів Київської Русі.

Передумови розвитку вітчизняної філософії: філософська думка Княжої доби, братські школи, Києво-Могилянська академія (Ф. Прокопович, Г. Кониський, й ін.). Г.С. Сковорода, його життя і філософія. «Філософія серця» П. Юркевича та її вплив на формування філософії Срібної доби. Проблема людини, змісту історії і творчості у філософії В. Соловйова, М. Бердяєва, С. Франка.

Модуль 2.

Змістовий модуль 2. Основні проблеми сучасної філософії

Тема 6. Проблема буття в філософії. Буття і ніщо як вихідні поняття.

Філософська категорія буття. Буття людей і Буття світу - способи їхнього існування. Діалектико-матеріалістичне, метафізичне й ідеалістичне розуміння буття і ніщо. Форми та рівні буття. Буття та істина.

Сучасна наука про структуру матерії і матеріальну єдність світу. Рух як універсальний спосіб буття. Форми руху матерії, їхній взаємозв'язок. Некласичні онтологічні концепції Н. Гартмана та М. Гайдеггера. Простір і час – основні форми буття матерії. Способи і результати освоєння людьми простору і часу. Соціальний, біологічний, психологічний вимір часу та простору. Поняття хронотопа.

Тема 7. Свідомість як філософська проблема.

Проблема свідомості у філософії. Природа і сутність ідеального. Дискусія в сучасній філософії і науці з проблем ідеального. Розвиток форм відображення як генетична передумова свідомості. Виникнення свідомості і її суспільна природа. Діалектика суспільної й індивідуальної свідомості. Методологічні

аспекти дослідження взаємозв'язку мови і мислення. Формування штучних мов у науці і техніці. Проблема діалогу людини і комп'ютерних систем.

Тема 8. Пізнання як предмет філософського аналізу. Сутність пізнання. Соціально-історична природа пізнавальної діяльності. Діалектика суб'єкта й об'єкта процесу пізнання. Джерела і рушійні сили пізнання. Роль соціальної практики в процесі пізнання. Історичні типи пізнавальної діяльності. Стиль мислення епохи. Істина, оцінка, цінність. Об'єктивність істини. Істина як процес. Форми і методи наукового пізнання. Специфіка пізнання природи і соціальної дійсності.

Тема 9. Специфіка людського життя. Людина та суспільство.

Людське буття як «співбуття». Феномен тілесності. Проблема спілкування і інтерсуб'єктивності. Концепція «відкритого суспільства». Комунікативні моделі взаємодії (Лазарсфельд, Фрейд, Юнг, Ясперс та ін.) Глобалізаційні тенденції розвитку комунікативного суспільства. Інформація і «високі технології»: перспективи розвитку в правовому просторі сучасного світу. Культура як об'єкт філософського аналізу. Культура як спосіб людського буття. Символічна природа культури. Типологія культури: етнічна, національна, елітарна, масова культура, субкультура. Українська національна культура в контексті світової культури, проблеми її розвитку. Східна і західна модель культури та їх взаємовплив.

Тема 10. Філософія моралі та права.

Зміст поняття «мораль». Мораль як система норм, приписів, цінностей. Загальне та відмінне моралі та права. Сутність моральної регуляції. Сутність і особливості філософського підходу до права. Головні питання та завдання філософії права. Моральна свідомість: норми, принципи, мотиви й ціннісні орієнтації, основні категорії – добро і зло, обов'язок, відповідальність, справедливість; моральна самосвідомість людини – честь, гідність, совість. Моральна діяльність: свобода дії, свобода вибору, свобода волі; вчинок як елементарна форма моральної діяльності. Поняття «правова людина». Права людини як вираження особистісної цінності права. Філософське обґрунтування прав людини. Правова культура. Філософсько-етичний зміст принципу толерантності.

Тема 11. Філософське осмислення людини.

Людина як основний предмет філософського аналізу. Актуальність філософського дослідження людини. Філософські аспекти антропогенезу. Основні філософсько-антропологічні проблеми: природа і сутність людини, антропогенез, сенс життя, смерть і безсмертя, спілкування і розуміння, людина і космос. Поняття про особу. Соціалізація особи. Уявлення про «Я-концепцію». Ціннісні орієнтації, свобода, відповідальність та криза особи в сучасному світі. Перспективи людини.

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні проблеми філософії. Специфіка філософського знання. Історичні типи свідогляду.	4
2	Буття і небуття у Східній філософії.	2
3	Школи індійської філософії. Закони Ману.	4
4	Давньокитайська філософія. Досократики.	2
5	Сократівський поворот у філософії.	4
6	Діалоги Платона «Федр», «Федон».	4
7	Загальне уявлення про сучасну філософію культури. Співвідношення культури і цивілізації.	2
8	Історичні моделі культури та цивілізаційні типи.	2
9	Особливості Середньовічної філософії. Проблема Бога в традиційній і сучасній релігійній філософії.	2
10	Головні риси філософії Відродження. Порівняння позиції І.Канта та Г.Гегеля щодо розуміння свідомості.	2
11	Проблема творчості в пізнанні. Методи творчої діяльності. Поняття комунікації у філософії. Необхідність коригування герменевтики (теорія комунікативної дії).	2
12	Проблема свободи. «Свобода від», «свобода для» І. Канта. Сутність «волі» у філософії А. Шопенгауера	2
13	Філософська думка часів Київської Русі. «Філософія серця» П. Юркевича та її вплив на формування філософії Срібної доби.	2
14	Онтологічний переворот у філософії ХХ ст .Еволюція поняття «матерія у філософії й науці».	2
15	Концепції свідомості. Атрибутивні властивості, функції та структура свідомості.	2
16	Проблема пізнаваності світу та спроби її розв'язання. Види, форми, рівні пізнання. Філософське розуміння істини.	2
17	Суспільство як система і життєдіяльність людини. Історичні типи суспільства. Сучасні підходи в розуміння суспільства.	2
18	Моральна свідомість: норми, принципи, мотиви й ціннісні орієнтації, основні категорії – добро і зло, обов'язок, відповідальність, справедливість.	2
19	Поняття «правова людина». Філософське обґрунтування прав людини.	2
20	Правова культура. Східна і західна модель правової культури та їх взаємовплив.	2
21	Проблема людини в екзистенціалізмі.Психоаналіз.	2
22	Проблема сенсу людського існування та багатоманіття способів її розв'язання. Проблема щастя.	2
	Разом	48

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістовного модуля і тем	Кількість годин				
	Усього	У тому числі			
		л	п	лаб.	с. р.
1	2	3	4	5	6
Модуль 1					
Змістовний модуль 1. Змістовий модуль 1. Історія світової філософії (VI ст. до н.е.-XVIII ст.)					
Тема 1. Філософія як специфічний тип знання. Філософія і наука	8	4	4		
Тема 2. Стародавні філософські системи Сходу та Заходу	8	4	4		
Тема 3. Становлення філософської думки Середньовіччя	6	2	4		
Тема 4. Історичні типи філософії від Нового часу до Постмодерну.	4	2	2		
Тема 5. Вітчизняна філософія у контексті світової філософської думки	6	2	4		
Модульний контроль	4	4			-
Разом за змістовним модулем 1	36	18	18		
Змістовний модуль 2. Основні проблеми сучасної філософії					
Тема 6. Проблема буття в філософії. Буття і ніщо як вихідні поняття	8	4	4		
Тема 7. Свідомість як філософська проблема	6	2	4		
Тема 8. Пізнання як предмет філософського аналізу	6	2	4		
Тема 9. Специфіка людського життя. Людина та суспільство.	6	2	4		
Тема 10. Філософія моралі та права	6	2	4		
Тема 11. Філософське осмислення людини.	6	2	4		
Модульний контроль	4	2	2		-
Разом за змістовним модулем 2	42	16	28		
Усього годин	78	30	48		

5. Теми семінарських занять

7. Теми лабораторних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
	Разом	

8. Самостійна робота

Програма курсу передбачає такі форми самостійної роботи, як написання модулів, пошук наукової статті за темою, підготовка презентації за темою семінару, підготовка публічного виступу. Крім того, самостійна робота є основним засобом засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Зміст самостійної роботи з предмету «Філософія» визначається типовою навчальною програмою дисципліни та методичними рекомендаціями викладача.

Самостійна робота студентів над навчальним матеріалом програми курсу, що не виноситься на розгляд під час лекційних і практичних занять (позааудиторна самостійна робота), має на меті сформувати вміння самостійно працювати над рекомендованою літературою та відповідати на поставлені в аудиторіях питання.

9. Індивідуальні завдання

Програма курсу передбачає такі форми індивідуальної роботи за бажанням здобувача, як написання творчої письмової роботи (наукових тез, есе або реферату).

Теми рефератів та есе:

1. Проблема походження філософії.
2. Космоцентризм і основні поняття античної філософії.
3. Вчення Демокрита. Поняття атома і порожнечі.
4. Життя і філософствування Сократа.
5. Вчення Платона про буття.
6. Вчення Аристотеля про причини, матерію і форму.
7. Елліністична філософія (загальна характеристика, основні школи і проблематика).
8. Бог, людина і світ у середньовічній християнській філософії.
9. Антропоцентризм і гуманізм у філософській думці Відродження.
10. Рационалістична метафізика XVII століття (Декарт, Спіноза, Лейбніц).
11. Еволюція англійського емпіризму (Бекон, Локк, Юм).
12. Критична філософія Канта.
13. Етична теорія Канта.
14. Система і метод філософії Гегеля.
15. Антропологічний принцип філософії Фейєрбаха.
16. К. Маркс про відчуження і перспективи його подолання.

17. Сутність матеріалістичного розуміння історії К. Маркса.
18. Позитивізм і неопозитивізм (загальна характеристика й еволюція).
19. Волонтаризм А. Шопенгауера. Світ як воля і уявлення.
20. Програма «переоцінки всіх цінностей» і «імморалізм» Ф. Ніцше.
21. Психоаналіз і філософія неофрейдизму.
22. Гуссерль і основні ідеї феноменологічної філософії.
23. Екзистенціальна філософія (основні положення, проблеми, поняття).
24. Сучасна філософська герменевтика. М. Гаадамер.
25. Екзистенціально-релігійна філософія Н.А. Бердяєва. Воля і творчість.
26. Проблема буття в історії культури. Буття і ніщо.
27. Людина та її місце у світі. Проблема життя і смерті.
28. Право і закон: співвідношення понять.
29. Релігія і право.
30. Глобалізація і право.
31. Честь і гідність як певні стандарти самооцінки людської особливості.
32. Розкаяння і сором, як акт глибокого перегляду засад власної поведінки й свідомості.
33. Моральні умови спілкування: повага, співчуття, любов.

10. Методи навчання

Провідною формою організації освітнього процесу залишається лекція. Лекції проводяться за різними методиками – узагальнені, оглядові, проблемні, дискусійні, актуальні тощо. Широко застосовуються презентації теоретичного матеріалу у POWERPOINT. Головна мета лекції – допомогти здобувачам засвоїти найбільш складні теоретичні положення. На семінарських заняттях, що проводяться у складі навчальних груп, переважає діалогова методика, закріплюються практичні навички засвоєння дисципліни «Філософія», відбувається перевірка рівня засвоєння здобувачами вищої освіти набутих знань шляхом співбесіди, виконання тестів, диктантів філософських понять, обговорення підготовлених студентами доповідей та індивідуальних творчих завдань. Добре зарекомендували себе семінари-диспути, семінари-круглі столи, використання методики «бліц-опитування» та «перехресного опитування», філософські квести, кросворди, бліц-турніри.

11. Методи контролю

Контроль успішності студентів припускає використання поточного контролю заякістю засвоєння основного матеріалу курсу у формі усного та письмового опитування під час семінарських занять, тестування, опитування. Самостійні заняття студентів можуть контролюватися через перевірку, оцінку й аналіз виконання домашніх завдань, наданих викладачем відповідно до робочої програми. Як форма контролю може також використовуватися підготовка тематичних реферативних повідомлень з наступною оцінкою їхньої якості.

Форми та способи проведення поточного та підсумкового контролю:

- опитування з місця (усно, письмово);
- самостійна робота студентів (усно та письмово);
- персональні завдання (реферативні повідомлення, есе);
- модульний контроль;
- залік (усна відповідь на запитання).

Методика модульного контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Філософія» включає проведення двох контрольних-модульних робіт та підсумкового контролю у формі заліку.

Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни «Філософія» передбачає 2 варіанти завдань з переліку теоретичних питань та тестових завдань. Кожен варіант складається викладачем вибірково з нижченаведених переліків теоретичних питань.

12. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

12.1. Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...1	8	0...8
Робота на семінарі та виконання та захист семінарських робіт	0...3	4	0...12
Модульний контроль	0...20	18	0...20
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...1	8	0...8
Робота на семінарі та виконання та захист семінарських робіт	0...3	4	0...12
Модульний контроль	0...20	1	0...20
Написання реферату (есе)	0...1	1	0...20
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (іспит/залік) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту/заліку студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для заліку складається з чотирьох запитань. За правильну й повну відповідь на кожне студент отримує по 25 балів.

Приклад. Білет №1. (Приклад відповіді).

1. *Окресліть основні положення діалектики Геракліта. Яким чином він поєднав філософський та природничо-науковий підходи для пояснення першооснови світу?*

Написання реферату (есе)	0...1	1	0...20
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (іспит/залік) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту/заліку студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для заліку складається з чотирьох запитань. За правильну й повну відповідь на кожне студент отримує по 25 балів.

Приклад. Білет №1. (Приклад відповіді).

1. *Окресліть основні положення діалектики Геракліта. Яким чином він поєднав філософський та природничо-науковий підходи для пояснення першооснови світу?*

Геракліт з Ефесу. Архе для Геракліта було у вогні – вогнекосмос. Інші елементи матерії походять з вогню і повертаються в нього двома шляхами – вгору і вниз. Основна властивість природи – її мінливість. Всюди постійні переходи: ніч – день, молодість – старість і т.д. Тому це все відносне і має в собі одне і те саме.

Вогонь є всього лише фазою перетворення вічного всесвіту. При цьому, якщо все мінливе, то мінливість є сталим чинником! Все перетворюється з певною закономірністю – логосом – який закладається всесвітнім розумом.

2. *Своєрідність стародавньої філософії Індії.*

Своєрідність філософії Стародавніх Індії у специфічному розумінні картини світу. Природа тлумачиться в основному не як предмет теоретичного дослідження, а як об'єкт релігійно-морального аналізу.

У філософії цього часу можна спостерігати різні школи і напрямки матеріалістичного та ідеалістичного характеру. Так, у староіндійській письмовій пам'ятці культури «Ведах» (буквально – «знання») знаходимо релігійно-ідеалістичні положення, в яких сили природи сприймаються як божества, розвивається вчення про слабкість людини перед цими силами.

Досить поширений напрямок в Індійській філософії чарвака («чар» – чотири, «вак» – слово). Чарваки вважали, що все у світі складається з чотирьох елементів – вогню, повітря, води і землі. З таких матеріальних часток складаються і живі істоти, в тому числі і людина. Розмаїтий світ речей є багатоманітною комбінацією цих незмінних, вічно існуючих елементів.

Також треба сказати, що у VI–V ст. до н. е. поширюється вчення вайшешика (від «вішеша» – особливість). Вайшешики, відомі насамперед як просвітителі, вважали, що причиною страждань людей є незнання ними сутності навколишнього буття. Тому метою своєї філософії вони вважали позбавлення людей від страждань через поширення істинних знань про світ.

На цей період (VI–V ст. до н. е.) припадає виникнення релігійно-філософського вчення буддизму. На ранній стадії свого розвитку буддизм

розглядає весь світ як єдиний потік, що складається з окремих елементів – фізичних і психічних дхарм, які перебувають у постійному процесі змін.

3. *Філософія І. Канта.*

Згідно з І. Кантом всезагальність і необхідність положень науки і філософії не залежать ні від сваволі суб'єкта, що пізнає, ні від досвіду. Всезагальність і необхідність повідомляються знанню апріорними (не залежними від досвіду, додосвідними), всезагальними і необхідними формами чуттєвості і розсудку. Об'єктивну реальність Кант визначає як непізнавану «річ у собі».

Апріорне, тобто всезагальне і необхідне в нашому знанні, вживається, за І. Кантом, лише для синтезу чуттєвих даних. Апріорними формами чуттєвості, стверджує І. Кант, є простір і час, а апріорними категоріями розсудку – дванадцять категорій, які входять у чотири групи (кількість, якість, відношення, модальність).

І. Кант ставив питання щодо необхідності створення нової трансцендентальної логіки, яка відрізняється від звичайної, формальної логіки. Цим він поклав початок розвитку діалектичної логіки. І. Кант розмежовує розсудок та розум. Якщо розсудок обмежується категоріальним синтезом чуттєвих даних, то розум за своєю природою прагне до того, щоб вийти за межі досвіду й досягнути абсолютне.

4. *Техніка як соціальний феномен.*

Задовольняючи свої потреби люди мають справу не лише з природою, яку використовують, пристосовують до своїх вимог, а також із так званою другою природою, тобто з тим, що вони створюють. Людина за допомогою створеного розширює свої можливості в освоєнні зовнішнього світу. Вона використовує техніку.

Техніка – це сукупність знарядь праці та технологічних процесів, що історично розвиваються і за допомогою яких люди перетворюють природу. За рівнем розвитку техніки можна оцінювати рівень розвитку виробництва, суспільства, освоєння людиною природи. Техніка – явище історичне, в ній постійно відбуваються зміни.

У сучасних система «людина – техніка» належить до продуктивних сил суспільства. До них слід додати ще один дуже важливий компонент – природу, навколишнє середовище. Людина використовує закони природи і за цими законами створює техніку. Сьогодні навколишнє середовище, по суті, формується цілеспрямовано, відповідно до потреб людини. В сучасному розумінні техніка є елементом системи, який має на собі відбиток закономірностей розвитку всієї системи.

12.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг **знань** для одержання позитивної оцінки:

- знати предмет та функції філософії; світогляд та його історичні типи; генезис філософії та її співвідношення з іншими типами світогляду;
- специфіку та структуру філософського знання; основне коло філософських проблем;

- знати основні ідеї світової та вітчизняної філософської думки, історію становлення, етапи й особливості розвитку філософії;
- осягнути специфіку філософії, як важливої форми суспільної свідомості, яка розкриває сутність світу, буття, їхнього взаємозв'язку та взаємовідношення, граничні основи буття світу і людини, створює передумови для раціонального осмислення людиною цілей і сенсу життя.

Необхідний обсяг **вмінь** для одержання позитивної оцінки:

- уміти критично оцінювати правову дійсність, соціальні процеси, політичні, економічні, екологічні, культурні, соціально-психологічні явища й події;
- пов'язувати загальні філософські проблеми з вирішенням завдань у різних галузях сучасної науки;
- робити порівняльний аналіз філософського та конкретно-наукового тлумачення буття;
- наводити конкретні приклади реальних виявлень метафізики при аналізі проблем суспільства;
- окреслювати умови, можливості та рівні пізнання, його різновиди та форми;
- пояснювати відмінність між чуттєвим та раціональним рівнями пізнання;
- виявляти відмінність між істинністю та правдою, а також складний зв'язок між істиною та знанням і пізнанням;
- давати класифікацію та філософський аналіз глобальних проблем сучасності, розрізняти соціально-політичні та правові засоби їх розв'язання.

12.3 Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру:

Оцінка «*відмінно*» (82-100 балів) ставиться, якщо здобувач повно і правильно відповідає на питання, виявляє розуміння завдань сучасного філософського знання, демонструє своє особисте ставлення до них, виявляє виражену суб'єктивну позицію, вільно оперує філософськими поняттями, демонструє уміння розглядати філософські проблеми в загальному контексті міждисциплінарних підходів, порівнювати і оцінювати різні наукові підходи, виділяти проблеми, виникаючі суперечності, перспективи. Виклад питання базується на сучасному знанні суті філософії, проблем її формування і розвитку, підкріплюється посиланнями на ключові роботи фахівців у цій галузі. Претендент виявляє знання історико-філософського процесу, ключових понять; розуміє закономірності і принципи розвитку сучасного наукового знання. Вільно користується сучасною філософською і науковою лексикою.

Оцінка «*добре*» (75-89 балів) ставиться, якщо здобувач недостатньо глибоко і докладно представляє та оцінює різні підходи до проблеми. Для його відповіді характерна недостатня інтеграція міждисциплінарних знань, при поясненні сучасних філософських проблем допускається деяка еkleктичність знань, неповнота аналізу і слабка аргументованість власної точки зору. Відповідь

на питання білету базується на знанні сучасних концепцій, проте спостерігається деяка суперечність методолого-теоретичних позицій. Здобувач проводить взаємозв'язки висловлюваного теоретичного матеріалу з галуззю свого наукового дослідження. Діалог із викладачем під час відповіді на запитання носить науково-філософський характер, відповіді претендента обгрунтовані, мова грамотна, з використанням сучасної філософської і наукової лексики. У викладенні теоретичних положень є неістотні неточності і недоліки.

Оцінка «задовільно» (60-74 балів) ставиться, якщо здобувачеві важко розкривати окремі положення сучасної філософії, відповідних теорій і концепцій. Положення, що висуюються, декларуються, але недостатньо аргументуються, не розкривається суть відмінностей концептуальних підходів. Відповідь на питання не має чіткого теоретичного обгрунтування, носить переважно описовий характер. У викладі матеріалу допускаються істотні помилки, відповідь носить репродуктивний характер і не відображає особистого ставлення здобувача до висловлюваного знання, відповідь побудована нелогічно, для чого постійно вимагаються уточнюючі запитання викладача.

Оцінка «незадовільно» (1-59 балів) ставиться, якщо здобувач не володіє знанням сучасної філософії, його думки є поверховими та слабо аргументованими. Відсутнє розуміння міждисциплінарних зв'язків. Відповідь на запитання не має теоретичного обгрунтування, розкривається не в повному обсязі, виклад є нелогічним. При відповіді здобувач виявляє незнання та нерозуміння більшої частини матеріалу, передбаченого програмою кандидатського іспиту, допускає істотні помилки, здобувачу важко в їх виправленні навіть у разі запитань-уточнень. Наукове обгрунтування проблем підміняється міркуваннями життєвого плану, в мові переважає побутова лексика, спостерігаються значні неточності у використанні філософської і наукової термінології.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення навчальної дисципліни представлено: навчальним конспектом, методичними вказівками, засобами діагностики (питання для модульного (поточного) контролю, питання для підсумкового контролю,

3. Корогодова, Є. П. Світові релігії : буддизм та іслам : навч. посіб. до самост. роботи / Є. П. Корогодова, В. О. Чернієнко. – Харків : ХАІ, 2006. – 75 с.
4. Магомедов, К. М. Проблема людини у філософії : навч. посіб. до самост. роботи / К. М. Магомедов, О. В. Новосьолов. – Харків : ХАІ, 2009. – 43 с.
5. Проценко, О. П. Основи етики і естетики : навч. посіб. / О. П. Проценко, В. Б. Селевко. – Харків : ХАІ, 2006. – 54 с.
6. Чернієнко, В. О. Філософія ідентичності соціального суб'єкта : навч. посіб. до самост. роботи. / В. О. Чернієнко. – Харків : ХАІ, 2014. – 112 с.

14. Рекомендована література

Базова

1. Основи філософії : навч. посіб. / Л. О. Сандюк, С. П. Симоненко, О. В. Сулим, М. Ф. Шмиголь. К. Центр учбової літератури, 2019. 419 с.
2. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія: Підручник. 2.вид., випр., доп. К., 2006. 592 с.
3. Філософія : підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів; за ред. Л. В. Губерського. Харків: Фоліо, 2013. 510с.
4. Філософія права : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2009. 208 с.
5. Філософія: світ людини : курс лекцій : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / В. Г. Табачковський, М. О. Булатов, Н. В. Хамітов, Є. Андрос, А. Дондюк. Київ : Либідь, 2003. 430 с.
6. Фюст М., Тринкс Ю. Філософія / Пер. з нім. В. Кебуладзе. К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2019. 536 с.

Допоміжна

1. Баумейстер А. Буття і благо : монографія. Вінниця: Т. Барановська, 2014. 418 с.
2. Бауман З. Текучая современность / пер. с англ. под ред. Ю. В. Асочакова. СПб. : Питер, 2008. 240 с.
3. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структура / пер. с фр., послесл. и прим. Е. А. Самарской. М. : Культурная революция ; Республика, 2006. 269 с.
4. Васильева Л. А. Людина публічна в культур-комунікативному просторі сучасності. Харків : Мачулін, 2019. 392 с.
5. Васильева Л. А. Історико-антропологічна парадигма осмислення феномена публічності. Гуманітарний часопис. 2018. №2. С. 48-56.
6. Вирно П. Грамматика множества: к анализу форм современной жизни / пер. с ит. А. Петровой под ред. А. Пензина. М. : ООО «Ад Маргинем Пресс», 2013. 176 с.

7. Газнюк Л. Філософські етюди екзистенціально-соматичного буття : монографія. Київ: Парапан, 2008. 368 с.
8. Гуссерль Э. Картезианские размышления / пер. с нем. В. И. Молчанова. М. : Академический проект, 2010. 229 с.
9. Кебуладзе В. Феноменологія досвіду / відп. ред. А. Лой. Київ : Дух і літера, 2011. 280 с.
10. Корабльова В. Соціальні смисли ідеології : монографія. Київ : ВАДЕКС, 2014. 349 с.
11. Кузнецов В. І. Філософія права. Історія та сучасність: навч. посіб. / В. Кузнецов.К. : Стілос; Фоліант, 2003. 382 с.
12. Мовчан В.С. Етика. Навчальний посібник. К., 2007. 250 с.
13. Нерсисянц В. Философия права. М.: НОРМА, 2006. 650 с.
14. Попович М. Бути людиною. Вид. 3 є, переробл. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 336 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В. Вернадського. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/eb/ukr.html>
2. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com/>
3. Інформаційні ресурси: <http://www.filosof.com.ua> Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України
4. <http://elibrary.nubip.edu.ua/2579/1/Філософія.pdf> Причепій Є. М., Черній А. М., Чекаль Л. А. Філософія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Академвидав, 2005. 592 с.